

2. Пропозиції та зауваження Національної асоціації адвокатів України до проекту Закону про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо уточнення ступеня вищої освіти для осіб, які мають право здійснювати адвокатську діяльність (реєстр. № 10312 від 04.12.2023). URL:

https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/10312.docx.pdf?utm_source.

3. Український психологічний ХАБ: Критика це | Український психологічний ХАБ. 2024. URL: <https://www.psykholoh.com/post/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D1%86%D0%B5>.

4. Ценко М. Б. Особливості ділового спілкування юристів. *С. Рахманінов та культура України*. 2016. С. 226-238. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19239/1/226-238.pdf>.

Халюк Олександр Володимирович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту права та
психології Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:

Федорова Анна Петрівна,
викладач кафедри ділової української та
іноземних мов навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ АДВОКАТА: МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ ТАКТИК ВЕРБАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ

Важливим аспектом у діяльності правника є культура його професійного мовлення, яка є незамінним елементом, що формує

його ділову репутацію та фаховий імідж, вказує на освіченість і компетентність у юриспруденції.

Культура професійного мовлення юриста, зокрема адвоката, виявляється не лише в межах судової риторики (захисна промова адвоката), а в його діяльності загалом: комунікація з клієнтом, з тими чи тими посадовими особами різних державних органів, підприємств, установ тощо.

Для адвоката слово – це професійна вербальна, з одного боку, зброя, а з іншого – щит, засіб впливу на людей. Цей універсальний інструмент може безпосередньо впливати на вирішення численних соціально-правових проблем. Юристові важливо його вдосконалювати як протягом здобуття юридичної освіти, так і в ході своєї трудової діяльності [6, с. 268]. Правник має володіти відповідними стратегіями і тактиками ведення комунікації, послуговуватися різними вербальними та невербальними засобами спілкування, не хехтувати прийомми полеміки та мовленнєвою впливу, коли це доречно.

Актуальність дослідження тактик вербальної агресії в межах культури професійного мовлення адвоката зумовлена необхідністю формування комунікативної компетентності правника та розмежування конструктивних і деструктивних явищ мовленнєвої поведінки, що можуть виникати у його професійній діяльності.

Метою дослідження є вивчення особливостей застосування тактик мовленнєвої агресії, а також їх диференціації від прийомів полеміки у культурі професійного мовлення адвоката.

Культура професійного мовлення – це фахове сприйняття та використання мови як засобу комунікації, пізнання, репрезентації об'єктів дійсності чи змісту думки; та способу звернення, встановлення контакту з адресатом. Також цей термін можемо визначати як спеціалізовано зорієнтований синтез граматичних норм і варіантів слововживання, синтаксичної

організації фрази, побудови текстів, що забезпечують як усне, так і писемне оформлення процесу та результатів праці у відповідній галузі професійної діяльності [6, с. 269].

Тож, високий рівень культури фахового мовлення адвоката – це показник його кваліфікованості, конкурентоспроможності та професійності. Мовна та комунікативна компетентність правника – одні з провідних якостей у його діяльності [5, с. 31] .

Варто зазначити, що важливе місце в культурі професійного мовлення правника посідає полеміка – стан суперечки, диспут при обговоренні або розв’язанні проблем, направлений на переконання у правильності власної позиції та спростування позиції опонента [3, с. 16] . Разом із тим, необхідним є розмежування цього конструктивного явища та його прийомів з деструктивними тактиками вербальної (мовленнєвої) агресія.

Науковцями пропонуються різні дефініції терміну «мовленнєва агресія»: усний вислів, письмовий текст із вульгаризмами, словами обсценної (нецензурної) лексики для вираження партнерові за спілкуванням свого обурення, презирства [1, с. 1]; форма мовленнєвої поведінки, яка націлена на образу або умисне заподіяння шкоди людині, групі людей [2, с. 93]; використання мовних засобів для вираження неприязні, ворожнечі, манера мовлення, що ображає самолюбство людини її гідність [2, с. 94].

Зосереджуючись на засобах і прийомах полеміки, зокрема судової, можемо виокремити такі: переконання, доведення позиції опонента до абсурду, зіставлення суб’єктивної позиції опонента з об’єктивними обставинами справи, згода з певними поглядами опонента та одночасною їх критикою, звернення до авторитетної думки, заперечення неправдивої тези фактами (доказами), критика доказів опонента, атака питаннями, іронія, сарказм [3, с. 16].

На противагу полеміці, мовленнєва агресія реалізується за допомогою низки тактик, зокрема: прямих і непрямих. До перших належать ті, що базуються на прямих засобах комунікування – відповідні мовленнєві смисли, які втілені у висловленні певними лексичними, фразеологічними, граматичними тощо засобами, а до других – такі, що виводяться лише шляхом інтерпретації змісту висловлення у контексті.

До непрямих тактик вербальної агресії належать, зокрема, але не виключно: глузування, дражніння, висміювання, натяки, інсинуація, іронія, сарказм, провокування, демонстрація власного обурення [4, с. 23].

Хоча мовленнєва агресія є деструктивним явищем, часто спрямованим на дискредитацію співрозмовника та його позиції, іміджу мовця, залежно від ситуації, використання таких тактик у діяльності адвоката може бути доречним. Правнику не слід виключати її застосування зі свого «професійного інструментарію».

Підбиваючи підсумки, вважаємо, що культура професійного мовлення є одним із ключових компонентів правничої діяльності, оскільки визначає рівень комунікативної компетентності, професійної етики та впливає на формування авторитету правника в суспільстві.

Ефективна комунікативна поведінка адвоката в межах культури фахового мовлення передбачає також застосування як конструктивних прийомів і засобів полеміки, так і деструктивних прямих і непрямих тактик вербальної агресії. Здатність свідомо та своєчасно обирати доречні вербальні стратегії, уникати необґрунтованої агресії та застосовувати комунікативні прийоми і тактики є ознакою високої компетентності, освіченості та кваліфікованості правника.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Т. Г. Мовленнєва агресія та мовні інструменти для запобігання вербальній ворожнечі: лекція. 11 с.
2. Зайцева М. О. Агресивна мовленнєва поведінка з точки зору її складників. Сучасні тенденції розвитку мов. 2012. № 9. С. 93-96
3. Костюк Т. В. (уклад.) Судова риторика: методичні рекомендації до практичних занять (для здобувачів першого рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» 4 курсу денної форми навчання Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 47 с.
3. Кріпак Ю. В. Непрямі тактики мовленнєвої агресії. Science and Education a New Dimension. Philology, IV(22), Issue: 99, 2016. С. 23–26
4. Подлісецька О.О., Чичан О.О. Лінгвістична культура правників як основа комунікативної компетентності. Закарпатські філологічні студії. 2023. №31. С. 30-34
5. Руколяньська Н. В. Формування культури фахового мовлення майбутніх правників. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2015. №42. С. 268–275